

T-TUDOK

Tudásmenedzsment és Oktatáskutató
Központ Zrt.

Nemzetköziesedés a magyar felsőoktatásban és ebben az oktatók szerepe egy friss kutatás tükrében

A Tempus Közalapítvány „Nemzetközi hallgatók a hazai felsőoktatási intézményekben” – valamint „Doktori iskolák nemzetköziesedésének vizsgálata” EFOP-3.4.2-VEKOP-15-2015-00001 projekt keretében kiírt - pályázatára végzett kutatások összegzése

Lannert Judit

&

Derényi András

senior kutató

T-TUDOK Tudásmenedzsment és
Oktatáskutató Központ Zrt.,

senior kutató

OFI
Eszterházy Károly Egyetem

Miről lesz szó?

- A kutatás módszertana és néhány eredmény
- Mi vonzana több külföldi hallgatót
- A hazai hallgatók mobilitása és az oktatói támogatás
- A nemzetköziesedés fő korlátai és dimenziói a kutatási adatok alapján

A kutatás során használt adatok, kutatási eszközök

Eszköz	Célcsoport	Mintanagyság	Alapmegoszlások
Kvantitatív módszerek			
1. Felsőoktatási adminisztratív adatbázisok elemzése	FIR, DPR, TKP adatbázisai	teljes körű	–
1. Online adatfelvétel az egyetemi alkalmazottak és hallgatók körében 2017 október – novemberében	Felsőoktatási vezetők, nemzetközi koordinátorok, oktatók	205 fő 32 intézményből	A válaszadók 45%-a vezetői pozíciót tölt be, 44% oktató vagy szakvezető és 11% nemzetközi koordinátor
	A felsőoktatásban magyar és külföldi hallgatók	2739 fő 35 intézményből	A kitöltők 61%-a külföldi, 37%-a magyar és 2% határon túli magyar tanuló

T-TUDOK

Tudásmenedzsment és Oktatáskutató
Központ Zrt.

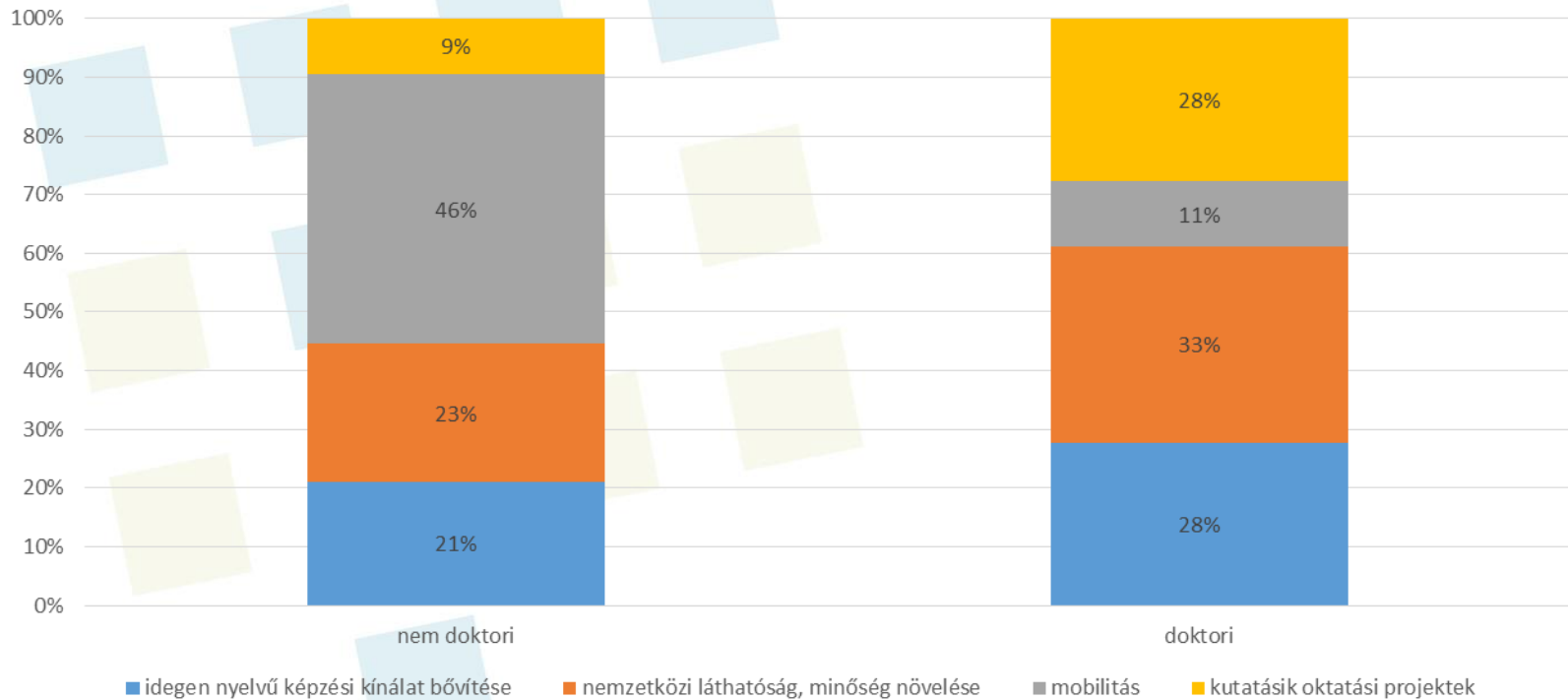

Dokumentumelemzés, szakirodalom-elemzés	Felsőoktatási intézmények és doktori iskoláik magyar és angol nyelvű honlapjai, szabályozási dokumentumainak elemzése	Kiválasztott intézményi kör	
Interjúk az egyetemi vezetők, nemzetközi koordinátorok és magyar és külföldi doktoranduszok körében	Felsőoktatási vezetők, doktoriiskola-vezetők, nemzetközi koordinátorok, oktatók	28 fő (11 doktori iskola vezető vagy rektor, rektorhelyettes)	Budapesti Corvinus Egyetem, Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem, Eötvös Loránd Tudományegyetem, Óbudai Egyetem, Pécsi Tudományegyetem, Szegedi Tudományegyetem, CEU
	A magyar felsőoktatásban tanuló magyar és külföldi hallgatók, doktoranduszok	78 fő (37 külföldi, 41 magyar)	Budapesti Corvinus Egyetem, Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem, Eötvös Loránd Tudományegyetem, Óbudai Egyetem, Soproni Egyetem, Moholy-Nagy Művészeti Egyetem, Pécsi Tudományegyetem, Szegedi Tudományegyetem, Debreceni Tudományegyetem, Pázmány Péter Katolikus Egyetem

Stratégiai célok az oktatók szerint

A nemzetköziesedési stratégia céljai (%) (N=146, ebből doktori iskola vezető,
programvezető = 18)

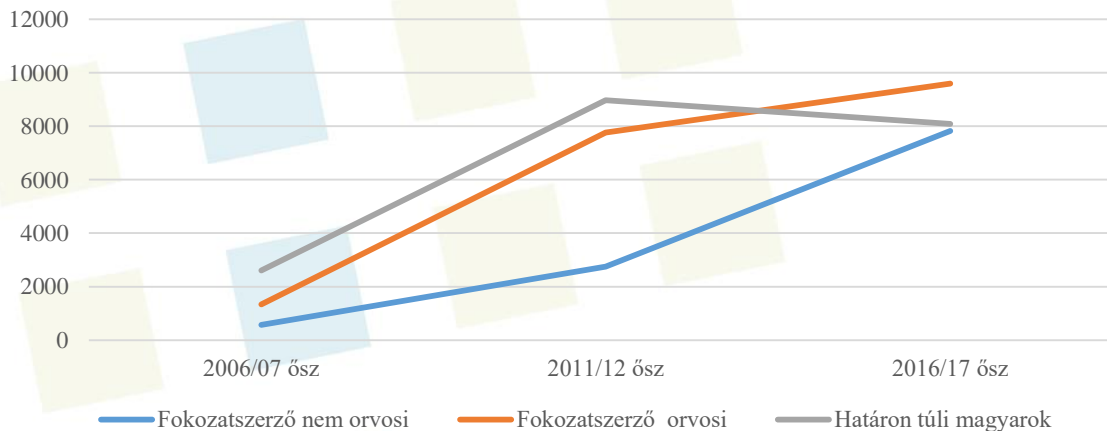

Hallgatói létszámok és mobilitás

- 2006 és 2016 közötti tíz év során több mint 140 ezer hallgatóval csökkent a magyarországi hallgatók összlétszáma, amelyet csak kismértékben tudott kompenzálni a külföldi állampolgársággal rendelkező társaik 11 ezres létszámbővülése.

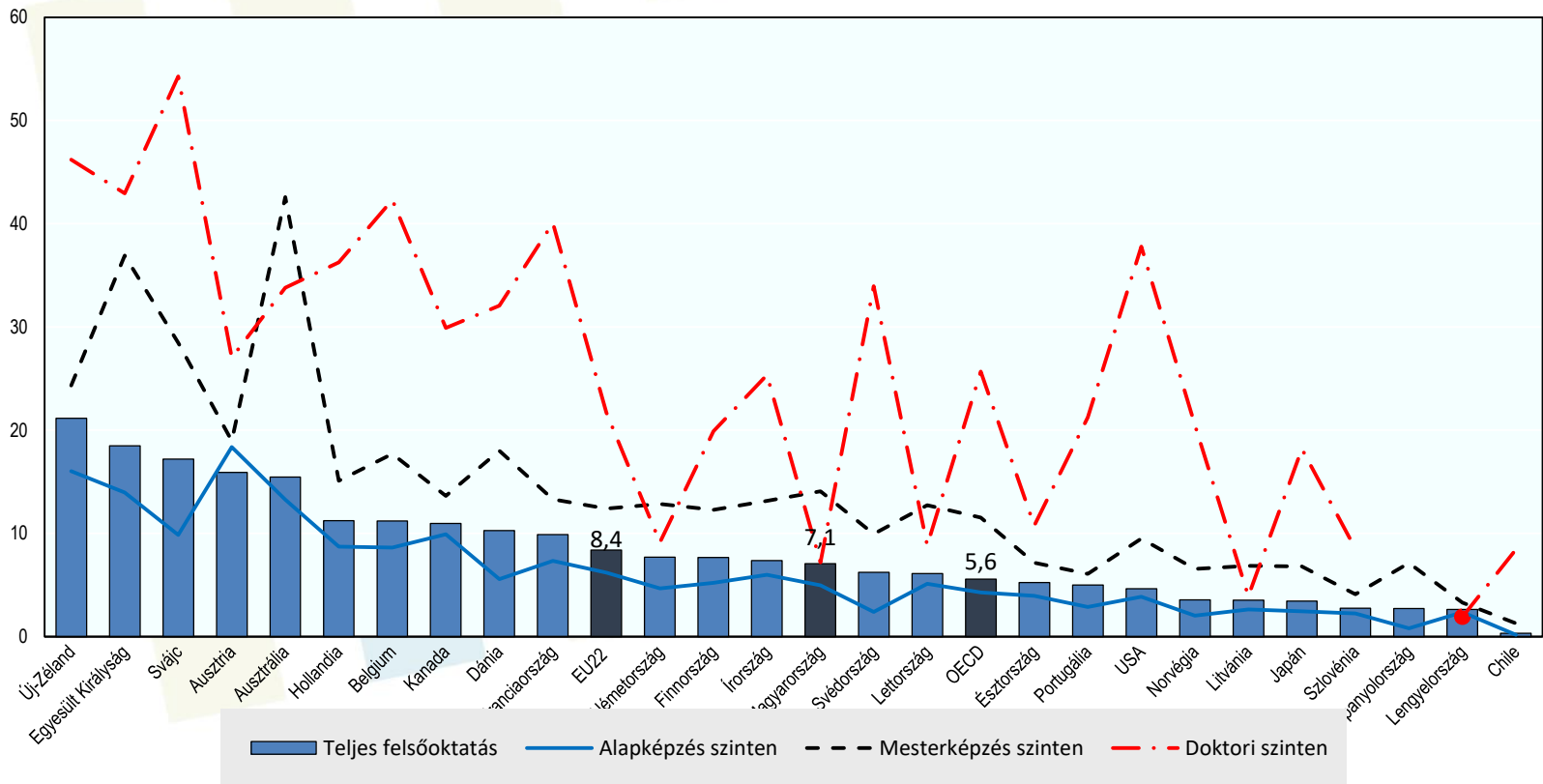
Külföldi hallgatók számának alakulása, fokozatszerző mobilitás, 2006–2017

Forrás: FIR egyedi adatkérés; KSH Tájékoztatási adatbázis, Iskolarendszerű oktatás, Hallgatók, végzetek a felsőoktatásban –Nyüsti Szilvia számításai

Befelé irányuló hallgatói mobilitás

Befelé irányuló hallgatói mobilitás az összes felsőoktatásban résztvevő hallgató arányában, (%)
(Forrás: OECD, 2017b, Figure C3.4.)

Csökken a hallgató létszám, minőség kell a bevonzáshoz

- „A Stipendium hallgatóknál, akik elég nagy számban vannak itt, náluk volt online felvételi vizsga. Akik viszont nem stipendiumosok, úgy tudom, hogy megérkeznek a regisztrációs hét környékén, és akkor ott írnak felvételi vizsgát. **Ha nem veszik fel, nem kell visszamennie, van egy General Course, azok mehetnek oda, oda felveszik őket. És ezalatt az egy év alatt azért feltornázzuk őket. Akik idáig eljöttek, azok élnek ezzel a lehetőséggel is. Aki átjutott a dokumentum alapú szűrésen, azokat már felveszik. A PhD-nél viszont nagyon sok ember el lett utasítva. Megnézték a dokumentumokat vagy a study plant és valamilyen szakmai okból nem tudták felvenni. Aki a general course-on itt van, azok felszedik magukat.**” (fővárosi egyetem, középvezető)
- „Vannak olyan esetek, amit egy felvétellel nem lehet kiszűrni, akkor nálunk is van előkészítő képzés, ez nálunk inkább erről szól. Egyszer elmondtam az államtitkár úrnak, hogy ez nagyon visszaüthet. Mert ha néhány év múlva elkezdenek tömegesen kihullani a rendszerbe, akkor majd lesz felháborodás. Ilyen nyomás rektori részről is volt már korábban. ... Kancellár nélkül is tudtuk, hogy csökkenni fog a magyar hallgatói létszám, ezért is akarjuk 20 százalékra növelni a külföldi hallgatók számát. **A klasszikus hallgatói létszám itthon csökkenni fog. Meg kell nézni, milyen nem klasszikus képzési formákon át lehetne ezt csinálni. A magyar felsőoktatás nem értette meg a lifelong learning lényegét. Ráadásul itt katasztrofális a helyzet Magyarországon. Ma ez még nem egy borzasztó nagy fizetőképes kereslet, de egy civilizált országban annak kellene lennie.**” (vidéki egyetem, felső vezető)
- „Jövő szeptembertől új angol nyelvű mesterek, ezért sok új hallgató fog érkezni, de sok Erasmust már nem fognak tudni fogadni, a kimenők száma viszont nőhet. **Fizikai és oktatói kapacitás is kevés, kinőtte magát az intézmény, jövőben inkább minőségi és nem mennyiségi növekedés.** Hosszú távon drámaian át fog alakulni a képzés, lehet, hogy néhány képzés nem lesz egyáltalán elérhető magyar nyelven, de lehet, hogy el fognak tűnni, ki fognak kopni.” (fővárosi egyetem, középvezető)

Egy sikeres Erasmus+ projekt a BME építészkarán

A BME Építészkarán az Erasmus+ programban érkező diákok száma évről évre dinamikusan nőtt, ma már évente 70-80 cserediák jön, ami a 210 magyar hallgató számához viszonyítva is magas arány. Az Erasmus+ program esetén állandó problémát jelentett, hogy különböző évfolyamokról érkeztek a hallgatók és nagyon ingadozott az évfolyamonkénti létszámuk, ezzel komoly logisztikai problémát jelentettek a képzés számára nem függetlenül attól, hogy az építészképzésben sok a külsős oktató is, viszont az Erasmus+-os diákok után nem járt bevétel, így a kar önálló költségvetése is felborulni látszott a nagy keresletnek betudhatóan. A zömében portugál, spanyol, francia és német diákokból álló kontingens számára önálló tantárgycsomagot hoztak létre Nemes Gábor és Schrammel Zoltán kezdeményezésére.

- *„Felborult a rendszer, ezért kitaláltuk, hogy olyan sokan vannak, hogy kezeljük külön. Kitaláltunk olyan kísérleti tantárgyakat, amiket később a magyar reformba is bevihetünk. Ők elsősorban művészeti irányultságúak, mi meg műszakiak. Ehhez alkalmazkodniuk kellene, de nem tudnak. Ezért tervezési és mérnöki tanszékek párba állva projektfeladatot adnak ki és negyedéves ciklusokban különböző párokkal találkozva úgy terveznek épületet, hogy a mérnökök különböző részét tanítják a műszaki tartalomnak. Extrém kivitelezés, 16 kredites komoly tárgy, szinte bentlakásos. Elfogadják külföldön, magas kreditszámú, látványos, amit visznek belőle és élvezik is.” (BME, oktató)*

Ugyanakkor a projektalapú képzés – bár nagy elfogadottságnak örvend külföldön és a magyar hallgatók is szívesen tanulnának ilyen módon – bevezetése a magyar nyelvű képzésbe bizonyos akadályokba ütközik, amelyek leküzdése egyfajta szervezeti tanulást és együttműködést igényel.

- *„Évek óta téma nálunk a tantervi reform, és azt szeretnénk, ha lennének projektalapú összetett tárgyak és az egyik minta, az Erasmus-képzésben lévők, ahol magas kreditszámért egy tanszékek közötti kooperációban lévő projektet végeznek el. A tanszékek közötti együttműködés hiánya miatt nem jön létre és a hatékony kooperáció hiányában. A külföldi képzés más elszámolás alá esik, ezért is külön kezelik. Kredit/hallgató az elszámolás alapja. Ha egy adott tanszék tárgyait kevés hallgató veszi fel vagy az összkreditszám csökken, akkor csökken a pénz is. Egy ilyen projektben nem tudnak dűlőre jutni az arányokról. A külföldieknél magas tandíj van, ezért ez működik.” (BME, középvezető)*

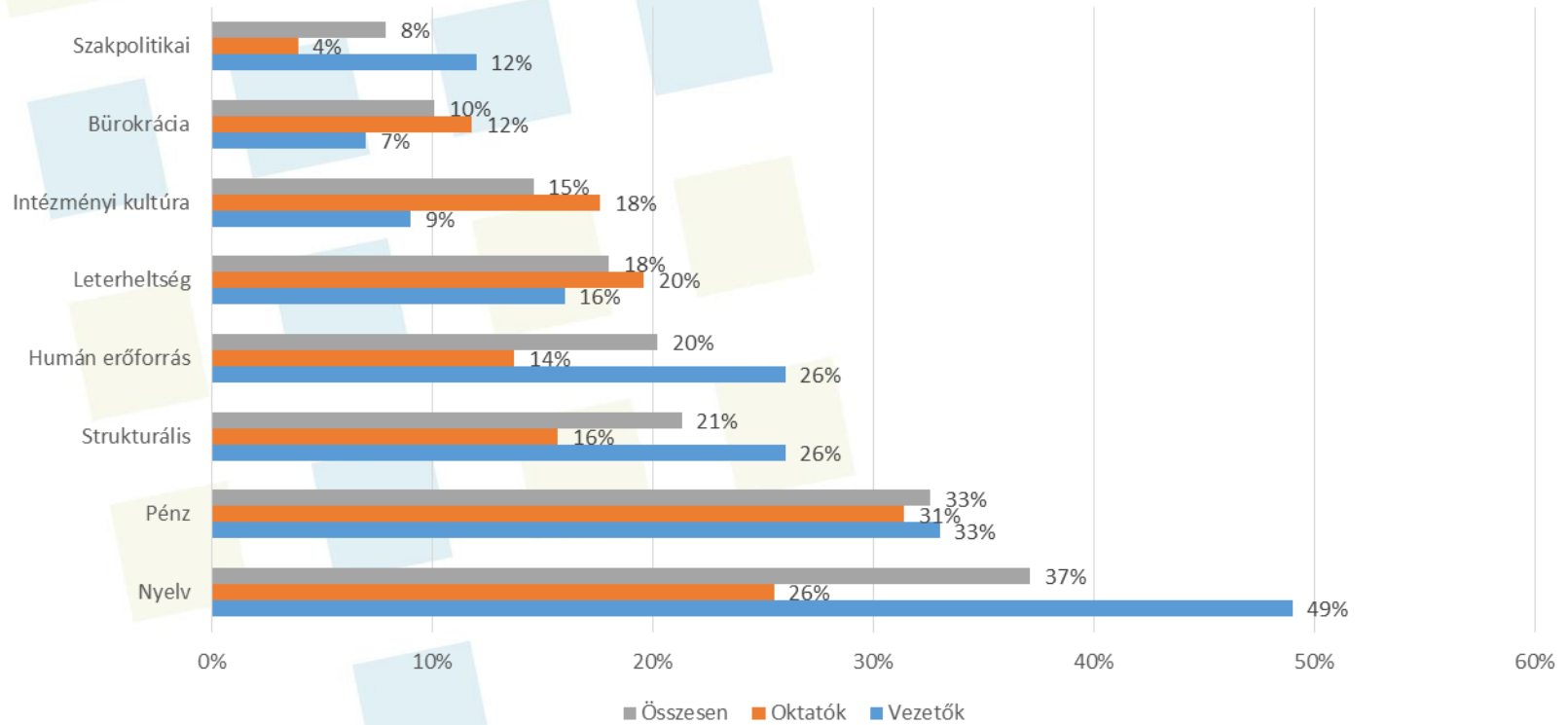
Oktatói mobilitás és a láthatóság

- „Szeretném, ha lehetne intézményes formát találni arra, hogy a külföldi oktatói részvételt meg lehessen oldani, és a mi oktatóinkat is, de ne egy hétre az Erasmusszal. A sabbatical egy bevett szokás Amerikában, nálunk ez szinte elképzelhetetlen. Nincs ilyen, nem is látom ennek a megoldási lehetőségeit. **Kiveszünk egy oktatót, de ki veszi át az ő tanítását? Még az is, ha egy-két hónapra elmegy egy vezető oktató, komoly átszervezést igényel az adott karon. Ehhez több oktató kellene, mint amennyi most van.**” (fővárosi egyetem, felső vezető)
- „**Kevés állandó külföldi oktató, sok olyan, aki egy-egy órát megtart, ismétlődően visszatér. Tervezhető jelenlét nehéz, az idegen nyelvű külföldi oktató hiányának anyagi oka van, meg szakmai ok is.** Most kezdett el közelíteni ahhoz az egyetem, amikor a kapacitást fel tudja szívni. Most már többet is elbírna a rendszer.” (fővárosi egyetem, nemzetközi igazgató)
- „Ezeket a fizetéseket megnézve kevés esély van a külföldi oktató idevonzására, még vendégelőadói szinten is. Egy nemzetközileg jó nevű szakember járt ide, megkérdezték, hogy mennyiért tartana vendégelőadást, milliós összegről volt szó. Ha az állam fizetné, akkor nagyon jó lenne, ezt mi nagyon szeretnénk. **Amíg a tanársegéd nettó 100 ezret visz haza, addig nehezen fizetünk ki ennyit valakinek, aki eleve itt is van Budapesten. Visszatetsző lenne a kollegáknak.** Abban a pillanatban, hogy versenyképesekké válnak az oktatói bérek, akkor tényleg lenne befele mozgás is és nemcsak kifele, de ettől messze vagyunk.” (fővárosi egyetem, középvezető)

A nemzetköziesedés korlátai

A nemzetköziesedés előtt álló korlátok a vezetők és oktatók szerint (%), N=89

Hazai hallgatók és az Erasmus

- *„Valamikor volt egy arány, ami megváltozott a bejövő hallgatók nagyobb arányára. Ez finanszírozási kérdés, nem elegendő az Erasmus ahhoz, hogy szociális háttértől függetlenül bárki elmehessen bárhova. Régebben többen mentek ki, mint be, most ez megváltozott. Voltak erre különböző intézkedések, hogy javítsák a helyzetet. Beérkező hallgatók szemeszterenként 200 fő körül szokott lenni.” (vidéki egyetem, felső vezető)*
- *„Az alacsony jelentkezés okairól csináltak saját belső minikutatást: a legnagyobb probléma a bizonytalan nyelvtudás (24%), külföldi tanulmányok itthoni beszámíttatásának nehézsége és az ösztöndíj (de ezen a téren javul a helyzet: kari ösztöndíj, de van Tempus Közalapítvány ösztöndíj is). Németország, Franciaország, Spanyolország és Olaszország a legnépszerűbb célországok.” (fővárosi egyetem, középvezető)*

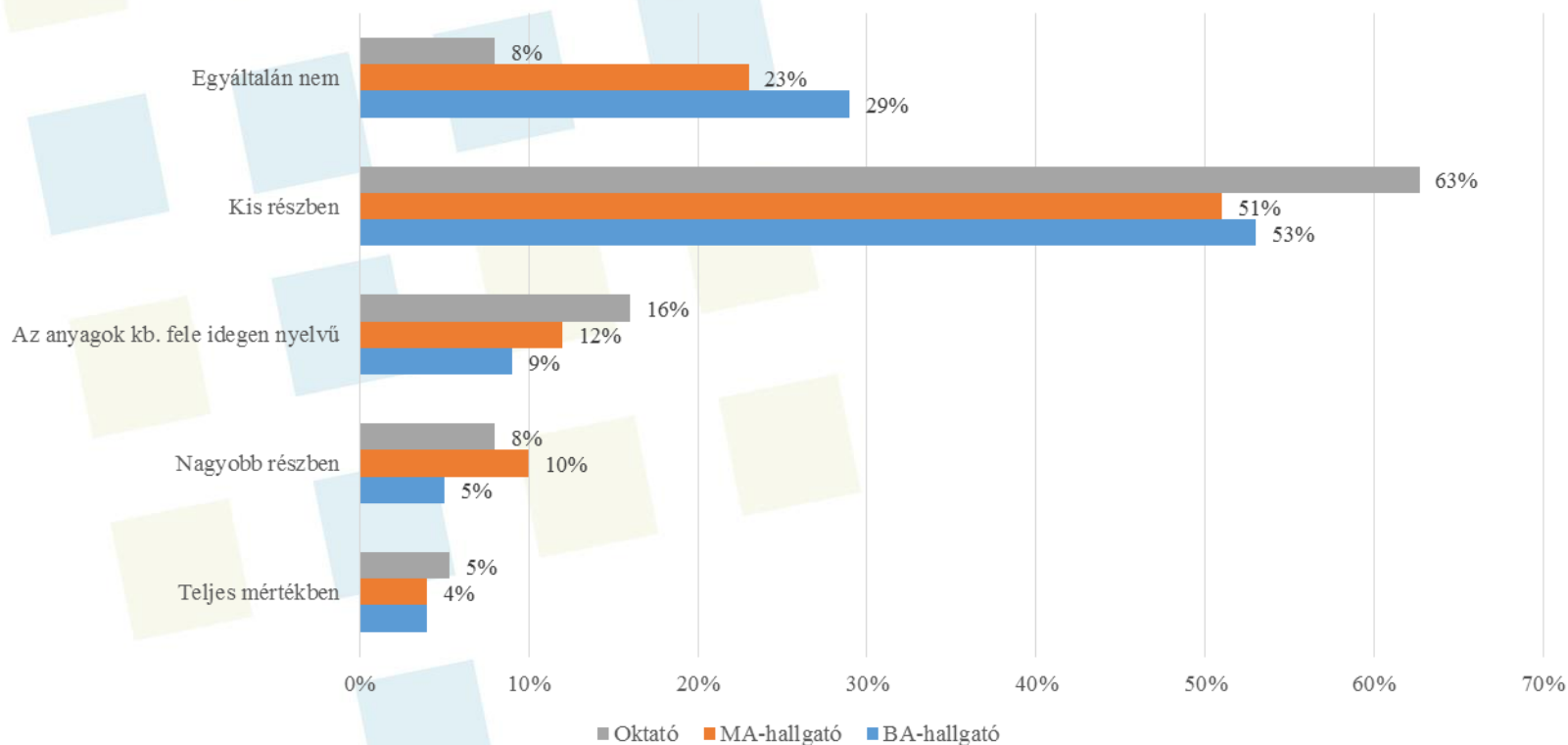
Problémák:

- sok hallgató fél, pl.: hallották mástól, hogy sokszor késik az ösztöndíj utalása, ami létszükséglet lehet
- félnek attól, hogy fél/egész évet csússzanak akár, ezt sokan nem akarják bevállalni
- aki kimegy Erasmus+-ra, a kinti kreditek mellett még az itthon kötelező tárgyait teljesítenie kell, hogy ne csússzon
- nyelvtudás bizonytalansága (a magabiztosak mennek ki, pl., akik amúgy ESN-mentorok)
- anyagi problémák (drága a kintlét, a kar próbál segíteni, lehet ösztöndíj-kiegészítésre pályázni, de ez az összeg kb. a tömegközlekedés felét fedezi).
- a diákok jellemzően dolgoznak a tanulmányok mellett, ezt nem akarják itt hagyni

Alacsony arányú külföldi szakirodalom használat

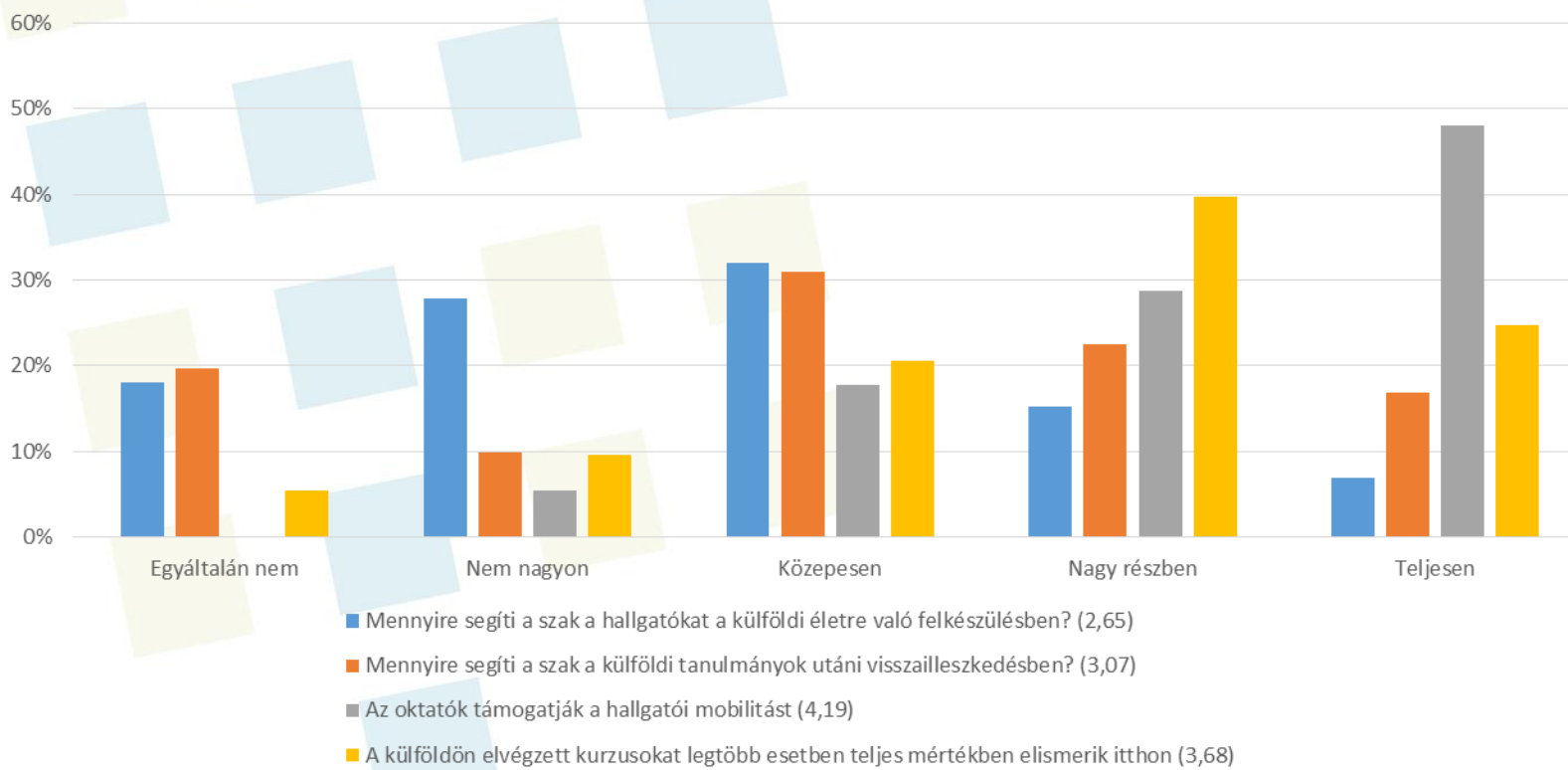
A magyar nyelvű kurzusok milyen mértékben tartalmazzak idegen nyelvű kötelező szakirodalmat?

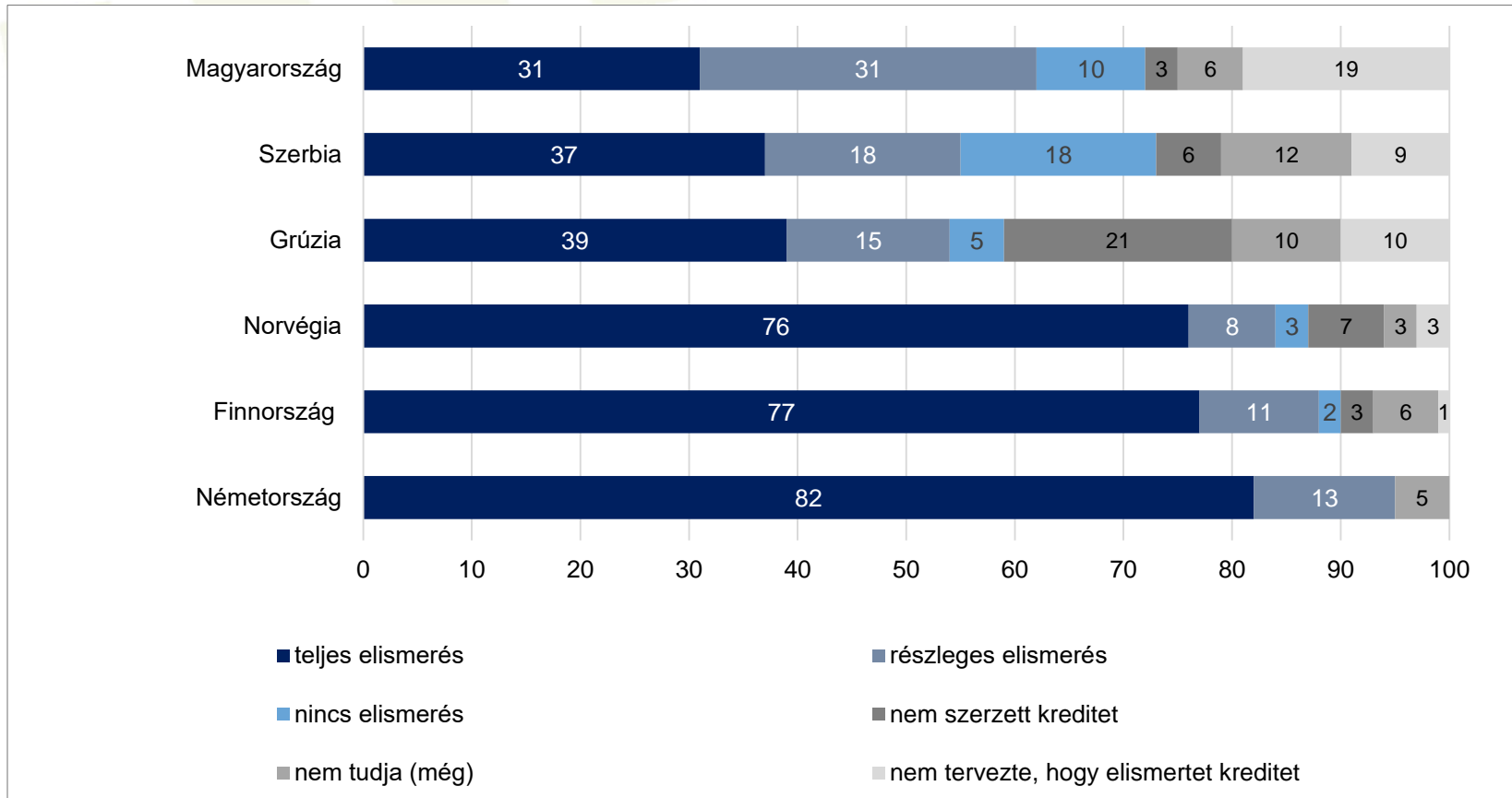
Hallgatói mobilitás támogatása az oktatók szerint (N=73)

A hallgatói mobilitás támogatása (zárójelben átlagérték ötfokú skálán)

Kreditelismerés arányai nemzetközileg

A kreditelismerés módjai és arányai. Forrás: EUROSTUDENT VI. (2018)

Kreditbeszámítás magyar módra

- *„Ezt a célt szolgálná az ECTS. ...Zökkenő nélkül át kellene tudni vinni a krediteket. E nélkül nem beszélhetünk európai oktatási térről. Részben van probléma az elfogadással, de még ott is van vita, ahol az ECTS miatt nem lehetne. Volt, amikor a Fizika Intézet vezetője voltam, kénytelen voltam a kollegával elbeszélgetni, mert azt gondolta, hogy az illető a német egyetemen (ahol én is jártam, tehát tudom, hogy milyen) az ő általa oktatott tárgyat nem megfelelően tanulja. Azt akarod mondani – kérdezem –, hogy Európa legjobb kurzusát tartod ezen a területen? Nem, ezt nem akarja mondani. Akkor miről beszélünk? Azt mondja, mi lesz az államvizsgával, ha ezt meg azt se tanulta? Az államvizsga tételjegyzéke alól a hallgató nincs felmentve, de az oktatónak el kell fogadni, hogy ha 70 százalékban átfed a kurzus, akkor el kell fogadni. **Minél provinciálisabb egy intézmény, annál több olyan zseniális oktató van ott, aki azt gondolja magáról, hogy azt senki más a világon nem tudja tanítani....**” (vidéki egyetem, felsővezető)*

Erasmus kreditbeszámítási jó gyakorlat

A BME Építészkarán alapesetben az Erasmus+ program során kint elvégzett tárgyakat szabadon választottként minden esetben be tudják váltani a hallgatók, de ez csak 5%-át teszi ki a krediteknek, ezzel tehát félévet nem lehet nyerni. Az osztatlan képzés öt éves, az állam pedig hat évet finanszíroz, ezért itt különösen kínos a csúszás – a hallgatók szerint. Az utánajárásnak, feltérképezésnek a hiánya okozza, hallgató és oktató szerint is, hogy az adott külföldi képzéseken nem világos, hogy mit csinálnak, mi minek feleltethető meg a magyar képzésben. Most a nemzetközi dékánhelyettes indíttatására, úgy tűnik, sikerült előrelépni és kari szinten felméri a külföldi képzési kínálatot, és megpróbálják megfeleltetni a hazai tantárgyaknak. Miután a hallgatók zöme alapvetően a négy mediterrán ország egyetemére megy, ezért ez a kör kellőképpen körülhatárolható volt ahhoz, hogy részletes információkat gyűjtsenek be.

- *„Régi vágyunk, voltam Erasmus-koordinátor korábban, már akkor javasoltam, hogy azokat az iskolákat, ahova sokan mennek, előre akkreditáltassuk a képzést, nézzük meg, hogy ha ott ezt vagy azt elvégzik, akkor hogyan építhető be. Az akkori vezetés elzárkózott, a mostani dékán viszont nagy örömmre pont ezt kérte. Van valami külföldi tanulmányablak elképzelés, és azt mondtuk, hogy az évfolyam 20 százaléka kimegy külföldre, 50-60 hallgató tud kimenni, 200 fő a tanfolyam. Viszont könnyítsük meg az életüket ezzel. Az első évben létrehoztam egy Erasmus referensi hálózatot, olyan oktatókat, akik ezt a négy országot ismerik, ezeknek lett egy gazdájuk, akik megismerik a partnerintézményeket és az a feladatuk, hogy ezt a két-három országot térképezze fel.” (BME, középvezető)*

Az öt vizsgált intézmény közül a nemzetköziesedést tekintve kiemelkedik az SZTE az alábbi paraméterek alapján is:

- oktatói mobilitás itt a legnagyobb arányú az adatok alapján
- doktori képzéseken is itt a legnagyobb arányú a külföldi doktoranduszok száma és a fokozatszerzés sikeressége is magas
- több lábon állás, orvosképzés mellett kihasználja a határon túliak adta előnyt is
- hallgató-centrikus (pszichológiai segítség, aktív kommunikáció a diákok között)
- szervezetenként egységes, egyetemi brand megléte
- stratégia, tényekre alapozás, józanság
- megfelelő vezetési és szervezeti kultúra
- innovativitás (közös képzési projektek terén, vagy a neveléstudományi doktori iskola eDia fejlesztése is ilyen)
- kedvező fekvés, jó városi hangulat, lakosság, infrastruktúra

Két oktatói vélemény az online kérdőívből a problémákról

- *„Merev szervezeti struktúrák, egyes oktatók rugalmatlansága, ill. az érdeklődés hiánya, intézményi háttér nem biztosított, adminisztráció nem átlátható, honlap nem felhasználóbarát, adminisztrációban dolgozó kollégák nyelvtudása (és néhány oktató nyelvtudása), anyagi támogatás és egyéb plusz erőforrások bevonása, az egyetem hírneve/ismertsége és hatékony kommunikáció/kapcsolatteremtés.” (oktató)*
- *„Jelentős mértékű vezetői szemléletváltásra lenne szükség. A hazai nemzetköziesítési folyamat megreked az idegen nyelvű képzési kínálat fejlesztése és a külföldi hallgatók toborzása szintjén, amely jelentős bevételi forrást képez. A tananyagok nemzetköziesítése, a mobilitások növelése, a leuveni célok elérése nem valós prioritás az intézmények számára, pusztán hangzatos cél, amely jól mutat az elvárt stratégiákban, de valós támogatás nincs mögötte. A külföldön szerzett kreditek elismertetése jelentős nehézségekbe ütközik, az oktatók nem hiszik el, hogy a tárgyukat más európai egyetemeken is tudják oktatni stb. Amíg a kormányzati kommunikációt az Európa-ellenesség és az idegengyűlölet jellemzi, amíg ellehetetlenülhet Magyarország legnemzetközibb egyetemének működése, addig a magyar állami felsőoktatásban csak látszat marad a leuveni célkitűzéseknek való megfelelés.” (egyetemi vezető)*

T-TUDOK

Tudásmenedzsment és Oktatáskutató
Központ Zrt.

A nemzetköziesedés dimenziói

T-TUDOK

Tudásmenedzsment és Oktatáskutató
Központ Zrt.

Köszönöm a figyelmet!

A tanulmány háttéréül szolgáló kutatásokat a TEMPUS KÖZALAPÍTVÁNY kezdeményezte
és finanszírozta

